

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Μίμησιν εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν *Τέχνην* καὶ εἶπεν ἀναμφιβόλως μίαν ἀλήθειαν. Ἡ μίμησις δύνатаι βεβαίως νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ θεμελιῶδες ἐλατήριο πάσης ἀνθρωπίνης πράξεως καὶ ἄρα καὶ ὡς τὸ ποιητικὸν αἴτιον τῆς τέχνης.

Ἄλλ' ὁ ὄρισμός οὗτος τῆς Καλλιτεχνίας ὡς μιμήσεως, ἀπαιτεῖ, νομίζω, καὶ τὴν ἐπίλυσιν ἑνὸς προβλήματος: Ποῖος εἶναι ὁ εἰδικὸς χαρακτήρ τῆς καλλιτεχνικῆς μιμήσεως, τ. ἐ. ποῖα εἶναι τὰ ὄρια τῆς μιμήσεως κατὰ *Τέχνην* καὶ τῆς μιμήσεως κατ' *Ἐπιστήμην* (τῆς μιμήσεως εἰς τὴν βιομηχανίαν); Καὶ περὶ τούτου ἀκριβῶς ἐπιθυμῶ νὰ διατυπώσω ἔνταῦθα μερικὰς μου σκέψεις¹.

Μιμητῆς τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ ὁ ἀνθρώπος, δὲν εὐχαριστεῖται μονάχα μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐπιστήμης. Χρειαίεται ἀκόμη καὶ μίαν ἀναπαράστασιν τοῦ ἀληθινοῦ μὲ τὴν *τέχνην*, μίαν νέαν δημιουργίαν διὰ τῶν *ἀνθρωπίνων* μέσων καὶ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην δημιουργικὴν πνοήν. Καὶ θὰ ἠδυνάμεθα ἀναμφιβόλως νὰ παραδεχθῶμεν μίαν σύμφυτον αἴσθησιν τοῦ «πράττειν», παράλληλον πρὸς τὴν ὄρεξιν τοῦ εἰδέναι.

Ἄλλ' ἡ ἀνθρωπίνη αὕτη δημιουργία πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ πληροῖ τὸν ἐξῆς ἀπαραίτητον ὄρον: Ν' ἀπευθύνεται εἰς τὴν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων ἢ τὴν ψευδαἰσθησιν, νὰ *παριστάνῃ* ἀπλῶς τὸ πρᾶγμα οἷονεὶ συμβολικῶς, μὲ ὅλην ὅμως τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀληθείας του, συμπληρωμένην διὰ τῆς φαντασίας.

Ἡ πανομοιότυπος ἀντιγραφή τοῦ πράγματος, ἡ ἀναπα-

¹ Ἴδε ἐπιφυλλ. ἐφημ. «Βραδυνῆς» 21 Αὐγ. 1927.

ραγωγή αὐτοῦ μὲ ὅλας τὰς ιδιότητες τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς οὐσίας, τῶν ὁποίων ἡ ἀντίληψις ἀπαιτεῖ, οὐχί τινα ψευδαίσθησιν, ἀλλὰ τὴν πραγματολογικὴν παρατήρησιν, ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς *Τέχνης*, ἀποτελοῦσα αὐτὴ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς πράξεως, τὸ ἔργον ἄρα τῆς Βιοτεχνίας καὶ τῆς Μηχανικῆς.

Διὰ τοῦτο ἡ προσπάθεια τῆς ἀπομιμήσεως τῆς ζωῆς ὀργανωμένου ὄντος διὰ τινος ἐπὶ παραδ. μηχανικοῦ κατασκευάσματος, εἶναι πρᾶξις βιάναυτος, ὅχι μόνον διότι δὲν ἀποδίδει τὴν ἀλήθειαν τοῦ φυσικοῦ, ἀλλὰ κυρίως διότι ἀπευθύνεται πρὸς τὴν πραγματικὴν αἴσθησιν, ἀποκλείουσα τὴν φαντασίαν. Οὐδὲ φαντάζομαι, ὅταν ποτὲ ὁ ἄνθρωπος κατορθώσῃ νὰ κατασκευάσῃ εἰς τὸ ἐπιστημονικόν του ἐργαστήριον αὐτοῦσιον τὸ φυσικὸν πρᾶγμα—ἓνα ἄνθος ἕξαφρα μὲ νεῦρα καὶ μὲ χλωροφύλλην ὀλοζώντανον, ὅτι αὐτὸ θὰ τὸ νύθετοῦσε καὶ ἡ Τέχνη. Ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη μίμησις θὰ ἦτο μία ἀντιγραφὴ τῶν μεθόδων τοῦ δημιουργοῦ, ἀναιροῦσα τὴν οὐσίαν τῆς Τέχνης, τ. ἔ. τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἀνθρωπίνης συμβολικῆς δημιουργίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον διὰ τοῦ ἀλληγορικοῦ μύθου καὶ τῆς ἀναλογίας πλησιάζει πρὸς τὸν Μυστικισμόν, τοσοῦτον περισσότερον μετέχει καὶ τοῦ καλοῦ τῆς τέχνης—κατ' ἀντίθεσιν τῆς ἀσχημίας τῆς φυσιοκρατικῆς θετικότητος.

Διὰ αὐτὸν τὸν λόγον, δάσος ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀπὸ κομμένα πραγματικὰ δένδρα, εἶναι ἔργον ἀκαλαίσθητον, διότι ἀτονεῖ τότε ἡ παύει ἡ ψευδαίσθησις—ἐν ᾧ τὰ αὐτὰ δένδρα θὰ ἐφαίνοντο ὠραῖα, ἐὰν αἴφνης συμμετεῖχον εἰς πλαστικὴν ἀναπαράστασιν ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ τοπίου ζωγραφικῆς εἰκόνας, διότι ἡ πρᾶξις αὕτη θὰ ἦτο ἀντιστρόφως μία μίμησις ἔργου τεχνικοῦ, ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων. Καὶ εἶναι τῆς Τέχνης ὑποκείμενον ἡ τελεία μίμησις καὶ πράγματός τινος τεχνητοῦ καὶ πράγματος καθ' ἑαυτὸ ἀκαλαίσθητου. Ἴδου διατι τὸ καλλιτεχνικὸν μάτι ἀπαιτεῖ ἓνα ἔργον τῆς Τέχνης νὰ εἶναι «ὠραῖο σὰν ἀληθινὸ» καὶ ἀντιστρόφως ἓνα φυσικὸν ὠραῖον νὰ εἶναι «ὠραῖο σὰν ψεύτικο». Καὶ εἶναι τὸ μάτι τῆς Τέχνης μία ἐνστιγματώδης τῆς ὡς

ἀνωτέρω τεχνικῆς μιμήσεως κριτική, ἣτις θέλει καὶ τὰ φυσικὰ ὄρατα νὰ εἶναι μιμήσεις κάποιου, εἰκόνες δηλ. καὶ παρεικάσματα.

Κατὰ ταῦτα, μίμησις πραγματικῆ τοῦ πρωτοτύπου εἶναι πράξις βιομηχανική. **Ψεύτικη** (οὐχὶ ψευδὴς) μίμησις τοῦ ἀληθινοῦ—ἰδοὺ ἢ διὰ τῆς **Τέχνης** ἀναδημιουργία τοῦ παραδείγματος. Εἰκονικὴ διατύπωσις τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς, τῶν φαινομένων καὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν πράξεων, διὰ γραμμῶν καὶ σκιῶν καὶ φθόγγων, διὰ λέξεων καὶ ὑποκρίσεων καὶ μύθων—τὸ εἶδωλον τοῦ πραγματικοῦ, **ἀδιάφορον ὄραίου ἢ ἀσχήμου**, καλοῦ ἢ κακοῦ—αὐτὸ εἶναι αἱ ὄραιαι τέχναι. Εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν τελειότεραν ψευδαίσθησιν, ὅπου ἀνοίγεται ἐλεύθερος ὁ ὀρίζων εἰς τὴν σημετοχὴν τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αἰσθήματος, ἔγκειται ἡ τεχνικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ τεχνικὸν κάλλος. Ἡ ἐπιτυχία δηλονότι τῆς τοιαύτης μιμήσεως ἀποτελεῖ συνάμα καὶ τὴν ὄραιότητα τοῦ ὁμοιώματος, ἢ ἕξ ἀμφοτέρων δὲ τούτων ἡδονὴ εἶναι τὸ καλλιτεχνικὸν συναίσθημα. Διότι διττὴν, νομίζω, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, ὡς **ὄραίου** ἀφ' ἐνὸς καὶ ὡς **εὐμόρφου** ἀφ' ἑτέρου. Μὲ τὸ τεχνικὸν καλὸν πρέπει κυρίως νὰ ἐννοήσωμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἐκφράζει ἡ λέξις **ὄρατον** τ. ἔ. τὸ **ὄριμον** ἦτοι τὸ **φθασμένον** εἰς τὴν **ὄραν** του, εἰς τὴν τελειότητα τοῦ εἶδους του, (τὸ νόστιμον, νέω = φθάνω) καὶ ἄρα ἐν τῇ τέχνῃ τὸ φθάνον τὴν ἔκφρασιν τοῦ προτύπου, τ. ἔ τὸ διατυπῶνον τὴν ἀλήθειαν τοῦ παραδείγματος, τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἀπομίμησις. Καὶ εἶναι μὲν τὸ **ὄρατον** ὡς τὸ πλεῖστον **εὐμόρφον** (ἔχον ὡς σύνολον τὴν ἁρμονίαν τῶν μερῶν), ἀλλὰ τὴν τεχνικὴν ταύτην ὄραιότητα πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τὸ καλὸν τῆς ἁρμονικῆς συμμετρίας—ὑποκείμενον καὶ τοῦτο τῆς Τέχνης, ἀλλὰ μὲ ἴσα πρὸς τὸ αἰσχρὸν δικαιοῦματα.

Εἰς τὴν συμβολικὴν δ' ἀκριβῶς ταύτην ἀπομίμησιν, τὴν ἀπλὴν **παράστασιν** τοῦ ἀληθινοῦ, ἔγκειται τὸ μυστικὸν τῆς Τέχνης καὶ τὸ νόημά της, μία φανταστικὴ ἀπόδοσις τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς ἔξω τῶν συνθηκῶν τοῦ βιωτικοῦ.

ἀγῶνος, χωρὶς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὀργανικῆς φθορᾶς καὶ τὴν αἰσχροτήτα τῆς ὑλικῆς ἀνάγκης. Καὶ πρέπει ἐντεῦθεν νὰ φαντασθῶμεν τὴν Τέχνην ὡς τὸ θαυματικὸν φετιχὸν κατὰ τῆς ἐχθρότητος τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τοῦ ὁποῖου ἡ μαγικὴ ἐπίδρασις μᾶς κάμει νὰ βλέπωμεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ κακοῦ χωρὶς τὴν βλαπτικὴν του δύναμιν, ἀπαράλλακτον τὸ ἄσχημον, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἐνέργειαν τῆς δυσμορφίας του— νὰ αἰσθανώμεθα τὸ ἄϋλον χᾶδι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὸν ἀνάκανθον γλυκασμὸν τοῦ ὀραίου. Καὶ περισσότερον ἀκόμη: ἡ ἀνεργία αὐτὴ καὶ ἡ ἀπάθεια νὰ μᾶς δίδῃ τὴν ἰδέαν τῆς μονιμότητος καὶ τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἀποθεώσεως μέσα εἰς τὴν ἀδιάκοπον μεταβολὴν καὶ τὸν ἀέναον χαμὸν τῶν φαινομένων καὶ τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἀπόλαυσις τοῦ ἀληθινοῦ χωρὶς τὴν ἀντικειμενικὴν του ἐνόησιν καὶ χωρὶς τὴν ὑποκειμενικὴν του φθορὰν— ἰδοὺ τὸ μυστικὸν τῆς Τέχνης καὶ ὁ μέγας αὐτῆς προορισμός.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

